MANZARA JANRINING ZAMONAVIY TASVIRIY SAN’AT VA SAN’AT TA’LIMIDAGI ESTETIK, EKOLOGIK VA PEDAGOGIK SALOHIYATI

Abdumajidova O‘g‘iloy Ravshanjon qizi
Guliston davlat pedagogika instituti magistranti

Annotatsiya: maqolada manzara janrining zamonaviy tasviriy san’at va san’at ta’limidagi estetik, ekologik va pedagogik ahamiyati tahlil qilinadi. Tabiat obrazining san’atdagi talqini inson va atrof-muhit munosabatlarini ifodalash, ekologik ongni shakllantirish va badiiy tafakkur rivojida muhim rol o‘ynashini ko‘rsatadi. Shuningdek, janrning turli badiiy yo‘nalishlarda va zamonaviy texnologiyalar yordamida pedagogik jarayonda qo‘llanilishi muhokama qilinadi.

Kalit so‘zlar: manzara janri, tasviriy san’at, tabiat tasviri, ekologik ong, badiiy ifoda, pedagogik salohiyat.

Tasviriy san’at rivojida tabiat obrazining doimiy ravishda qayta talqin qilinishi inson va atrof-muhit o‘rtasidagi murakkab, ko‘p qirrali va o‘zgaruvchan munosabatlarni anglash jarayoni bilan chambarchas bog‘liqdir [2:45]. Tasviriy san’atda tabiatni idrok etish jarayoni faqat tashqi shakllarni aks ettirish bilan chegaralanmaydi, balki uning ichki tuzilishi, ritmik harakati, fazoviy chuqurligi hamda vaqt va makon bilan bog‘liq o‘zgarishlarini badiiy talqin qilishni ham o‘z ichiga oladi [4:128]. Shu nuqtai nazardan, manzara janri tasviriy san’atning mustaqil va yetakchi yo‘nalishlaridan biri sifatida shakllanib, tabiatni murakkab estetik, ekologik va falsafiy tizim sifatida ifodalash imkonini beradi [1:6985]. Ushbu janr orqali san’atkor tabiatni oddiy vizual obyekt emas, balki inson ruhiyati, ijtimoiy muhit va madaniy qadriyatlar bilan uzviy bog‘liq hodisa sifatida yoritadi.

Zamonaviy davrda texnogen taraqqiyotning jadallashuvi va ekologik muammolarning kuchayishi manzara janrining mazmuniy ahamiyatini yanada kengaytirdi [3:15]. Global iqlim o‘zgarishlari, tabiiy resurslarning kamayishi va ekologik muvozanatning buzilishi san’atkorlarni tabiatga yangicha nigoh bilan qarashga undamoqda. Natijada, manzara janri nafaqat estetik zavq uyg‘otuvchi badiiy ifoda shakli, balki ekologik ogohlik va ijtimoiy mas’uliyatni targ‘ib etuvchi vizual vositaga aylanmoqda [8:1490]. Bu holat manzara san’atining ilmiy, ijtimoiy va pedagogik ahamiyatini sezilarli darajada oshiradi.

Shu bois, manzara janrini zamonaviy tasviriy san’at va san’at ta’limi kontekstida ilmiy jihatdan tadqiq etish dolzarb masalalardan biridir. Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi manzara janrida tabiat tasvirining estetik va ekologik mohiyatini kompleks tahlil qilish, uning zamonaviy tasviriy san’atdagi badiiy ifodasi hamda san’at ta’limidagi didaktik imkoniyatlarini ilmiy asosda yoritishdan iborat [5:12]. Alohida ta’kidlash joizki, XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab O‘zbekistonda yuzaga kelgan ekologik muammolar milliy tasviriy san’atda muhim mavzu sifatida aks etgan. Orol dengizi fojeasi, tuproq sho‘rlanishi, suv resurslaridan noto‘g‘ri foydalanish va qishloq xo‘jaligidagi ekologik nomutanosibliklar manzara janrida chuqur badiiy talqin topgan [7:1059]. Ushbu asarlarda tabiatning buzilgan muvozanati inson faoliyatining oqibati sifatida ko‘rsatiladi va ekologik ogohlik g‘oyasi badiiy obrazlar orqali kuchaytiriladi.

Tadqiqot natijalari manzara janrining san’at ta’limi jarayonidagi ahamiyatini ham tasdiqladi. Manzara asosida olib borilgan mashg‘ulotlar o‘quvchilarda kuzatuvchanlikni oshirish, rang sezgisi va rang uyg‘unligini anglash, fazoviy tafakkur hamda kompozitsion fikrlashni rivojlantirishda samarali vosita ekanligi aniqlandi [9:225]. Bundan tashqari, tabiatni bevosita kuzatish va badiiy tahlil qilish jarayoni o‘quvchilarda ekologik ong va tabiatga mas’uliyatli munosabatni shakllantirishga xizmat qilishi kuzatildi [6:9]. Mazkur natijalar manzara janrining nafaqat estetik-badiiy, balki ekologik va pedagogik jihatdan ham muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi. Olingan xulosalar keyingi bosqichda manzara janrining falsafiy, ijtimoiy va ta’limiy jihatlarini chuqurroq muhokama qilish zarurligini taqozo etadi.

Mazkur jarayonda manzara janri faqat tashqi vizual tasvir vositasi bo‘lib qolmay, balki san’atkorning falsafiy qarashlari va ekologik pozitsiyasini ifodalovchi badiiy platformaga aylanadi

[2:45]. Natijada tabiat tasviri orqali insonning tabiatga bo‘lgan munosabati, mas’uliyati va ekologik ong darajasi ramziy va metaforik obrazlar orqali ochib beriladi [8:1491]. Bu holat manzara san’atining mazmuniy chegaralarini kengaytirib, uni zamonaviy san’at diskursida muhim kommunikativ vosita sifatida namoyon etadi [3:17]. Shuningdek, tadqiqot natijalari manzara janrining turli badiiy yo‘nalishlar doirasida rang-barang talqin qilinishini ko‘rsatadi. Realizm tabiatning aniq va ishonchli tasvirini yaratishga xizmat qilsa, impressionizm yorug‘lik, rang va lahzaviy holatlarni badiiy ifodalash orqali tabiatning o‘zgaruvchanligini aks ettiradi. Ekspressionizm tabiat manzaralarini inson ruhiy holatlari bilan keskin uyg‘unlashtirib, hissiy dramatizmni kuchaytiradi. Abstrakt landshaft va konseptual ekologik san’at yo‘nalishlari esa tabiatni ramziy va g‘oyaviy tizim sifatida talqin etib, ekologik muammolarni zamonaviy badiiy til orqali ifodalash imkonini beradi [2:46]. Ushbu xilma-xil yondashuvlar manzara janrining ifodaviy va konseptual imkoniyatlarini sezilarli darajada boyitadi.

Zamonaviy texnologiyalarning san’at ta’limi jarayoniga keng joriy etilishi manzara janrining pedagogik salohiyatini sezilarli darajada oshirayotganini alohida ta’kidlash lozim. Raqamli tasviriy vositalar, vizual modellashtirish, 3D-moddellashtirish va multimedia texnologiyalari yordamida tabiatni o‘rganish o‘quvchilarga nazariy bilimlarni amaliy tajriba bilan uyg‘unlashtirish, tasviriy va estetik ko‘nikmalarini mustahkamlash imkonini beradi [3:16]. Shu bilan birga, interaktiv platformalar va virtual landshaftlar yordamida o‘quvchilar tabiat elementlarini batafsil kuzatish, ularning o‘zgarish jarayonlarini tahlil qilish va o‘z badiiy qarashlarini ifodalashga o‘rgatiladi. Bu esa manzara janrining ta’limiy ahamiyatini yanada kengaytirib, o‘quvchilarda badiiy tafakkur, kreativ fikrlash va estetik did bilan bir qatorda ekologik ong, tabiatga mas’uliyatli munosabat va ijtimoiy mas’uliyat hissini shakllantirishga xizmat qiladi [5:13]. Umuman olganda, muhokama natijalari shuni ko‘rsatadiki, manzara janri zamonaviy tasviriy san’at va san’at ta’limida nafaqat estetik va badiiy, balki ekologik va falsafiy jihatlarni o‘zida mujassamlashtirgan murakkab va ko‘p qirrali badiiy tizim sifatida rivojlanmoqda [6:9]. Ushbu janrning chuqur tahlili inson va tabiat o‘rtasidagi munosabatlarni yanada kengroq anglash, ekologik madaniyatni shakllantirish, o‘quvchilarda tabiat bilan uzviy bog‘liqlikni mustahkamlash hamda san’at ta’limining ilmiy-metodik asoslarini boyitishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, zamonaviy texnologiyalar manzara janrining pedagogik imkoniyatlarini yangi darajaga olib chiqib, badiiy ijod va ekologik bilimlarni birlashtirish orqali o‘quv jarayonini yanada interaktiv va samarali qiladi.

Xulosa qilib aytganda, manzara janri tasviriy san’at tizimida estetik, ekologik va pedagogik jihatlarni o‘zida mujassamlashtirgan eng muhim va ko‘p qirrali yo‘nalishlardan biri sifatida namoyon bo‘ladi [2:46]. Ushbu janr orqali san’atkor tabiatning tashqi ko‘rinishini tasvirlash bilan cheklanib qolmay, balki uning ichki ritmi, ekologik muvozanati, fazoviy tuzilishi hamda vaqt bilan bog‘liq o‘zgarishlarini badiiy talqin qiladi [8:1492]. Natijada manzara san’ati tabiatni statik obyekt emas, balki dinamik va mazmunan boy tizim sifatida idrok etish imkonini beradi [7:1060]. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, manzara san’ati nafaqat estetik zavq va hissiy qoniqish bag‘ishlovchi badiiy ifoda shakli, balki ekologik ongni shakllantirish, tabiatga mas’uliyatli munosabatni rivojlantirishda muhim ijtimoiy ahamiyatga ega vosita hisoblanadi [9:227]. Tabiatdagi o‘zgarishlar, inson faoliyatining ekologik oqibatlari va muvozanatning buzilishi manzara janrida ramziy va ogohlantiruvchi obrazlar orqali ifodalanib, tomoshabinni ekologik masalalar yuzasidan mushohada yuritishga undaydi [2:45]. Globallashuv jarayonlari, shaharsozlikning jadal rivoji va ekologik inqiroz sharoitida manzara janrini ilmiy, badiiy va pedagogik jihatdan chuqur o‘rganish san’atshunoslik hamda badiiy pedagogika uchun dolzarb vazifalardan biri bo‘lib qolmoqda [1:6988]. Ayniqsa, san’at ta’limi jarayonida manzara janridan samarali foydalanish o‘quvchilarda estetik did, ijodiy tafakkur va ekologik madaniyatni uyg‘un rivojlantirish imkonini beradi [3:18]. Bu esa manzara san’atining ta’limiy salohiyatini yanada kengaytiradi. Shu jihatdan, manzara san’ati jamiyatning estetik, ma’naviy va ekologik rivojlanishida uzviy va strategik ahamiyatga ega bo‘lib, zamonaviy tasviriy san’at va san’at ta’limining muhim tarkibiy qismi sifatida e’tirof etiladi [5:14]. Kelgusida manzara janrini yangi badiiy yondashuvlar, zamonaviy texnologiyalar va ekologik

konsepsiyalar asosida tadqiq etish ushbu yo‘nalishning ilmiy-amaliy ahamiyatini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Berikbaev, Alisher Alikulovich. "Development of competence skills of art education students." International Journal of Psychosocial Rehabilitation 24.4 (2020): 6984-6988.

2. Жумабоев, Наби Пардабоевич, and Бобир Болбекович Нушаров. "МАНЗАРА ЖАНРИНИНГ ТАСВИРИЙ САНЪАТДА ТУТГАН ЎРНИ." Интернаука 6-2 (2019): 45-46.

3. Baxtiyarova, F. "MODERN TECHNOLOGIES IN DEVELOPING PROFESSIONAL CREATIVE ACTIVITY OF STUDENTS." Ilm-Fan Va ta’lim 1.1 (2023).

4. Ibadullaeva, Zarifa, and Nabi Jumaboev. "UZBEK NATIONAL ART AND ITS SCHOOLS." Журнал академических исследований нового Узбекистана 2.2 (2025): 127-130.

5. Xayrov R.Z. INDEPENDENT EDUCATIONAL ACTIVITIES AIMED AT IMPROVING THE PROFESSIONAL AND METHODOLOGICAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF FINE ARTS.

6. Alimjanovna Y. S. The Important Significance of Introducing Students to Artists’ Creations in Circle Classes (Ural Tansikbaev) //Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (EJEDL). – 2024. – Т. 3. – №. 1. – С. 9-9.

7. Yorlaqova Malika Ahmad qizi/Jumaboyev Nabi Pardaboyevich. (2025). SIRDARYO VILOYATINING DEHQONCHILIK HAYOTI ZAMONAVIY O‘ZBEK TASVIRIY SAN’ATIDA BADIIY TALQIN ETILISHI. IQRO INDEXING, 18(01), 1058-1061. https://worldlyjournals.com/index.php/IFX/article/view/16470.

8. MORAL AND AESTHETIC PRINCIPLES OF EASTERN THINKERS: APPLICATION IN MODERN EDUCATION / N. Jumaboyev. – International Journal of Artificial Intelligence. – 2025. – № 4. – P. 1489-94.

9. SIRDARYO VILOYATI MANZARALARI ASOSIDA KOMPOZITSIYA YARATISHNING PEDAGOGIK AHAMIYATI. (2025). Global Science Review, 7(1), 223-230. https://global-science-review.com/ojs/index.php/gsr/article/view/3089.